

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)

In România un an 10 lei
„ șase luni 6 „
In toate țările uniunii poștale un an 12 „
„ „ „ „ șase luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APĂRE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 8.

DUMINICĂ 13 DECEMBRIE 1909

Vol. 7.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

Atentatul contra d-lui I. I. Brătianu. — Plănuirea unei mari greșeli politice: represiunea în contra sindicaliştilor. — Revista revistelor.

POLITICA :

PROFESOR N. BASILESCU. *D. P. P. Carp.*

CESTIUNI ACTUALE :

DR. C. N. IONESCU-IAȘI. *Răspuns d-lui A. C. Cuza.*

M. MIHĂILEANU. *Errare humanum...*

CRONICA ȘCOLARĂ :

ION S. FLORU. *O discuțiune asupra școalelor particulare.*

LITERATURĂ ȘI TEATRU :

HARALAMB G. LECCA. *In Alpi.*

EUGEN PORN. *Teatrul Național: «Viforul» de d-l Barbu Delavrancea.*

ȘTIINȚA :

VICTOR ANESTIN. *Mersul cometei Halley pe cer.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT. *Politica externă.*

NOUȚĂȚI

Atentatul contra d-lui I. I. Brătianu.

Atentatul săvârșit în ziua de 8 Decembrie cor. de către lucrătorul Gheorghe Jelea în contra primului ministru, I. I. Brătianu, a emoționat adânc întreaga națiune românească. Simpatia de care se bucură persoana, în contra căreia fusese îndreptat atentatul, explică cu prisosință această emoțiune împărtășită de toată lumea. Toți oamenii politici, fără deosebire de partid, s'au grăbit să condamne atentatul și să aducă felicitări primului ministru, care a scăpat cu câteva răni ușoare din cele trei focuri ale lucrătorului Jelea.

Asociăm din toată inima urările noastre pentru sănătatea d-lui I. I. Brătianu, și nu putem în deajuns să deplângem fapta criminală a lui Gheorghe Jelea.

N. R. R.

* * *

Plănuirea unei mari greșeli politice: represiunea în contra sindicaliştilor:

După crima neisbutită a lucrătorului Gheorghe Jelea, partidul liberal pare că voește să plănuie o mare greșeală politică. Atentatorul la viața primului ministru fiind sindicalist, se vorbește acum cu insistență de legi de represiune în contra sindicaliştilor.

Aceasta însă ar fi o mare greșeală politică.

În Germania, în anul 1878, se comiseră două atentate, de către doi socialiști, în contra blândului și înțeleptului împărat Wilhelm I. Prințul de Bismark răspunde la aceste atentate cu legi de represiune în contra socialiștilor. Cari fură însă consecințele legilor lui Bismark? Mișcarea socialistă deveni mai unitară și mai serioasă ca mai înainte, și prin suferințele aduse de legile lui Bismark ea dobândi și un ideal. Persecuțiunile lui Bismark deteră socialiștilor caractere și martiri, elemente de care era atâta nevoie pentru a asigura mișcării lor o reușită. După puțini ani, politica lui Bismark fu învinsă de socialismul persecutat, și Împăratul, contra căruia fuseseră îndreptate atentatele, se găsi constrâns el însuși să pună în discursul tronului din 1881 următoarele cuvinte: «Convingerea noastră este, că vindecarea ranelor sociale nu «va fi dobândită prin represiunea socialiștilor, ci prin îmbunătățirea liniștită și pozitivă a soartei lucrătorilor...

Aceasta se va întâmpla și la noi, de sigur.

O lege de represiune în contra sindicaliştilor va însemna la noi îndrumarea socialismului sindicalist pe calea terorismului rusesc.

Legea de represiune va da sindicalismului caractere și martiri, și cu aceasta îi va da și o voință.

Toată lumea deplânge negreșit atentatul săvârșit în contra d-lui I. I. Brătianu. Dar această deplângere nu trebuie să ne facă a dori răsbunarea acestui atentat cu prețul liniștii statului român.

De altfel, suntem convingși, că d. I. I. Brătianu printre cei dintâi, va vedea că este mai cuminte, și în viitor mai bine pentru siguranța persoanei sale chiar, a da lunei muncitoare legi drepte și împăciuitoare decât legi de represiune, cum îl povățuesc câți-va politicieni din jurul său.

C. R. M.

* * *

Revista Revistelor.

Cumpăna. Anul I. No. 1. Noua revistă săptămânală este scrisă în întregime de scriitori bine cunoscuți: M. Sadoveanu, D. Anghel, St. O. Iosif, Il. Chendi. Multă literatură nu se poate face în cele 16 pagini ale *Cumpănei*, cum ar fi de așteptat dela scriitorii amintiți... Dar se va face o literatură bună!

Nu ne indoim. Era însă nevoie de o nouă revistă, când Savoveanu, Anghel, Iosif și Chendi puteau scrie ori unde?

Cumpăna, după nume, pare să indice o direcție spre polemică mai mult decât spre literatură... Aci stă poate și explicarea noiei publicațiuni.

O *cumpănă* pentru cântărirea alător producțiuni *necumpănite* în deajuns este în cazul acesta bine venită. Urăm confrăților noștri tot curajul trebuincios.

Ramuri 1—15 Noembre. D. N. Iorga dă primul capitol din *Istoria oștirea românești* în care se ocupă despre *vaduri*. În acest capitol d. Iorga face un rezumat din acelea ce istoricește se știe că s'au petrecut pe la diferitele vaduri de intrare în țările românești. În zadar căutăm în acest capitol, după cunoștințe științifice cari pot fi folosite de un strateg viitor al oștirea române. D. Iorga, ca în toate ale sale, face și aci o compilație de note reținute prin memorie și nu o operă de judecată. — Bucăți literare de A. D. Atanasiu, V. Lascăr, Caion Theodorian, etc. — D. I. C. S. Făgețel printre un articol *D-l Rădulescu-Motru și naționalismul*, se arată ca un demn școlar al d-lui Iorga, adică frăziolog fără miez. Pentru d. Făgețel, ca și pentru toți *jorgiștii* și *cuziștii* de altfel, critica ideilor cui-va se reduce la insulte triviale. În articolul său, d. Făgețel comite și o falsificare pe care nu o putem lăsa fără protest. D-sa zice că d. Motru s'ar fi mărturisit naționalist în felul d-lui Iorga prin scrierea sa de acum cinci ani, «Cultura română și Politicianismul»! D-l Făgețel n'a înțeles nici «Cultura română și Politicianismul» precum n'a înțeles nici ultimele articole ale d-lui Motru asupra *naționalismului*. În urmă cu cinci ani, ca și acum, d. Motru este teoreticianul *întăririi românismului prin muncă și prin recunoașterea defectelor moștenite*, iar nu prin fraze și prin laude de sine, cum face d. Iorga. Naționalismul d-lui Iorga și Cuza este o fază, — ultima, să sperăm, — a goanei după «câștigul fără muncă», — despre care ne-a vorbit așa de mult nemuritorul Eminescu.

Românul literar și politic, 27 Noembrie. Caion despre *Maiorescu*:

«Fără îndoială că Titu Maiorescu e unul dintre cele mai luminoase spirite ale acestei țări. Lui i se datoresc cele mai frumoase pagini de critică românească și, după Odobescu, este singurul scriitor român care știe să scrie românește; apoi lecțiunile sale de la facultatea de litere sunt și ele pilde pentru limpezime, elocvență și probitate didactică.

«Titu Maiorescu este o figură care rămâne și va ocupa, împreună cu Odobescu, capitolele singure, unde, în istoria literară a unei țări fără literați, se vor întâlni două figuri de artiști. Aceasta e întâia cauză ce ne face să nu aprobăm actul necugetat al d-lui Haret, iar a doua este strânsa noastră legătură cu universitatea, unde ne-am format intelectualicește și am putut prețui erudiția și cinstea unor profesori, din nefericire nu dintre cei noi».

Convorbiri critice, 25 Noembrie. Nuvele și poezii de Mihail Sorbul, A. Mandru, N. Davidescu, Ana Codreanu, A. Bănățeanu, etc. — N. Em. Teohari, un studiu comparativ: *Maiorescu și Gherea*.

«Gherea e un înainte-mergător, unul din oamenii aceia, cari, cheltuind mult talent și întrebuițând muncă stăruitoare, isbutește să deschidă calea unui nou gen literar. Odată munca aceasta făcută, cei ce vin mai târziu, au drumul mai ușor și condeiul mai slobod. Formula și limba e dată, sarcina lor stă numai în alegerea subiectelor și în folosirea inteligentă a mijloacelor de scris, moștenite de la dânsul.

«După mine, d. Gherea mai are încă un merit: ne-a deschis ochii asupra literaturii rusești. Articolele sale au fost o revela-

țiune pentru tinerimea universitară de pe vremuri. Noi auzisem doară de Pușkin, dar despre Tolstoi, Dostoievsky, Turghenev nu știam mai nimic. Astăzi cunoaștem mai toate operele de seamă cari au fost traduse și în franțuzește, și cred că le înțelegem mai bine decât Francezii, pentru că poporul rus cu civilizația lui pripită, cu moravurile lui încă brutale, cu înclinarea sa spre fatalism, dar mai ales cu tezaurul lui de milă și îndurare, se apropie mai mult de poporul nostru.

«D. Maiorescu a rămas până azi maestrul criticii judecătorești, omul de gust, care nu umblă după scopuri.

«Foloasele artei!... La ce să ne întrebăm, zice dânsul, de scopul ori folosul ei practic? Dar prin faptul că ești suspendat o clipă, dar această transformare internă, nu are oare nici un folos? În artă, domniilor, nu există scopuri meschine, nu există idealuri mărginite. Eminescu n'a avut nici un scop definit când a scris *Plopii fără soț*; el a scris fiindcă eră cuprins de entuziasmul limbei românești și mânat de expansiunea simțirii lui. Căci scopul e moartea artei, e o îndelctnicire care n'o privește, ca un element absolut eterogen».

«Forma — iată ceea ce a atras în totdeauna pe d. Maiorescu. Discursurile sale politice, polemicele sale personale, sunt tot atât de îngrijite ca o prelegere sau un studiu literar. O pagină din Gherea o poți rezuma și spune mai bine uneori, — pe Maiorescu trebuie să-l citezi; construcțiile lui sunt impecabile, desăvârșite, orice altă schimbare ar mișorâ neîndoișofectul. Fin, cu măsură până și în vehemență, el a descoperit și lovit multe vanități, într'un stil admirabil».

O bogată *revistă critică* de Mihail Dragomirescu.

Neamul Românesc, 6 Decembre. Semnalăm articolașul, *D. Panu trăiește*, scris de N. Iorga, un articolaș în care profetul dela Vălenii de munte se scoboară jos, jos de tot... «*D. Panu trăiește*» este scrisul unui canibal rătăcit în cultura europeană. Iată începutul:

«Imi impusesem a nu vorbi de bătrânul cu suflet murdar care se cheamă Gheorghe Panu. Dacă moartea face iertat pe oricine, credeam că apropierea de marginele vieții înseninează și curățu. Când, anul trecut, acela pentru care se cerșia la chestură, când acela care era funcționar și deputat și căruia i se ierta aceasta pentru că i se numărau zilele, a intrat în Cameră, cu pași șovăitori, privind trist și încercând gesturi de prietenie către acci ce-l înconjurau, un sentiment care n'avea nimic a face cu ura și cu dorința de răzbunare, s'a mișcat în inima mea...»

Cerem iertare cititorilor că reproducem din proza acestei hiene infometate; datoria de cronicari ne obligă. D. N. Iorga trece încă în ochii multora drept un copil naiv... Copil, se poate; dar copil sălbatic, în tot cazul!

Economia Națională, Noembre. D. C. I. Băicoianu sfârșește articolul său: *Ce ne învață presa Austro-Ungară*, cu următoarea constatare:

«Iată de ce, la rândul nostru susținem fără temere de a fi desmințiti, că degenerarea calitativă a grânelor ungurești necesită și va necesita încă multă vreme amestecul cu grâul românesc, și de ce nutrim convingerea că, oficialitatea Austriacă, dar mai cu seamă cea ungară, vreă nu vreă, va fi silită mai curând sau mai târziu să toarne apă în vinul agrarianismului său; altcum, va nimici puternica sa industrie a morăritului în care se află îngropată o mare parte a capitalului și forțelor naționale, reducând-o la o fabricațiune de interes local, provocând astfel toate urmările pe care un atare proces 'i va atrage după sine.»

POLITICA

D. P. P. CARP

UN TESTAMENT POLITIC!

Onor. d-l P. P. Carp este, desigur, azi, personalitatea politică cea mai originală:

Originală, prin trecutul său, căci este aproape ultimul dintre veteranii marei generațiuni, ce au fondat România modernă.

Originală, prin statornicia în ideile sale politice,—neclintite.

Originală, prin chiar aceste idei, care îl diferențiază de toți oamenii politici de azi, și îl izolează, aproape singur, în chiar partidul său.

Originală, încă, prin ideile sale în politica națională a Statului român și care îl izolează la rândul lor, — în întregul neam românesc, — și de aici și de peste Carpați.

Onor. d-l P. P. Carp «a fost, — și este, — un om onest» — nimeni nu poate tăgădui aceasta — nici chiar d-sa nu se îndoiește, precum a spus-o în Cameră, că posteritatea îi va decerne acest modest, dar curat titlu.

Onor. d-l P. P. Carp, însă, voește ca posteritatea, ca țara să-i mai deacearnă un testimoniu, — *că trecerea sa prin viața politică a lăsat și urme*, — și desigur urme neșterse.

Oricine judecă cu imparțialitate trecutul unui om politic, care deși încă din fericire este în mijlocul nostru, pe care, însă, vârsta îl apropie fatal de încheerea carierii sale, — nu poate să nu recunoască, că Onor. d-l P. P. Carp a lăsat în urma sa o brazdă luminoasă, ale cărei licăriri se perd în cel mai înalt punct al Istoriei noastre, în epoca organică a Statului român.

Nimeni nu poate tăgădui că Onor. d-l P. P. Carp a luat o parte activă la toate marile acte naționale săvârșite în decursul lungii sale vieți politice de 50 de ani, — ba chiar că pe unele le-a adus la îndeplinire singur, — precum afirmă însuși, — cum sunt de ex. chestiunea Dunărei, chestiunea agiului, împrăștierea înșurăților, acte dintre cari, unul singur ar fi suficient pentru a creia un titlu de onoare celui mai mare cetățean.

Dar sfera politică a Onor. d-lui P. P. Carp nu consistă numai în partea sa activă, — pozitivă, — ci mai ales în partea sa negativă: fiind aproape 40 de ani, din cei 50 ai carierei sale, continuu în opozițiune, din acest turn de observațiune, cu un ochiu vigilent, el a supravegheat mișcările acelor ce erau la cârmă și cu glasul său argintiu, limpede ca cristalul, el a dat semnalul de alarmă atunci când nava amenința să cadă în primejdie prin vina celor ce o conduceau: de câte ori, într'adevăr, el nu a ferit Vasul Națiunii de stâncele abrupte printre care se avântase!

Și, desigur, Onor. d-l P. P. Carp a putut, cu drept cuvânt imputa tânărului deputat de Fălciu, că «nu a tratat cu destulă conștiințiozitate datele istorice».

Nu, — dați Cesarului, ce este al Cesarului, — și d-lui P. P. Carp ce este al d-lui P. P. Carp!

Onor. d-l P. P. Carp poate eși din lumea aceasta ca un om *just*, după cea mai înaltă accepțiune a cuvântului platonician, — căci d-sa și-a îndeplinit datoria, — și toată datoria către țara sa, și țara nu va uita tot ceea ce i datorește.

Intr'un timp, când ideile erau o marfă ce aveau un preț pe piață, și se ofereau celui ce da mai mult, Onor. d-l P. P. Carp a avut singur curajul să zică: — eu nu cumpăr ideile altuia și nu vând pe ale mele; eu păstrez pe ale mele, pentru că eu le consider că cele mai propice pentru țara mea, — și neclintirea sa, în ideile sale, a fost desigur o trăsură de caracter politic.

Intr'un timp când conștiințele aveau și ele un curs pe piață, când și ele se ofereau celui ce da mai mult, d-l P. P. Carp a răspuns semeț: eu nu mă vând!

Intr'un timp, când curagiul civic era o virtute, când interesele materiale amenințate făceau să plece grumajii celor mai trufași, Onor. d-l P. P. Carp a ținut cu superbie sus capul său, și a întărit curajul celor timorați.

Da, Onor. d-l P. P. Carp a fost o figură luminoasă, un caracter statornic, un cetățean roman, demn de timpurile cele mai eroice ale patriei romane; și Istoria nu o va uita, ea va înscrie în litere de aur curat, fără nici un aliagiu, trecerea d-lui P. P. Carp prin viața noastră politică.

Dar Onor. d-l P. P. Carp nu se mulțumește cu laurii culeși în decursul lungii sale cariere politice, d-sa voește să exercite încă o influență activă și diriguitoare asupra vieții noastre politice de azi, și d-sa se expune, prin urmare, benevol examenului și criticei opiniunii publice, ce d-sa pretinde să conducă.

Din acest punct de vedere, d-l P. P. Carp ne aparține nouă — timpului nostru, — d-sa ese din cadrul senin al Istoriei pentru a intra în vârtoarea spumoasă a luptelor politice.

Ce este azi d-l P. P. Carp și ce voește d-sa?

«Pe când totul se schimbă și înnaintă în jurul lor (nobililor francezi dinaintea de Marea Revoluțiune), ne spune Taine, ei singuri stau pe loc».

Pe când totul se schimbă și înnaintază, în jurul Onor. d-lui P. P. Carp, d-sa, — singur, — stă pe loc.

Este de sigur frumos pentru un filosof care pretinde că a descoperit adevărul, și tot adevărul, să persevere întrânsul, — schimbarea ideilor ar afirmă slăbiciunea convingerilor, — dar omul politic este un filosof relativ, — nu absolut, — el nu pretinde că a descoperit piatra filosofală, care să facă pentru vecie fericirea poporului său, — el are o aspirațiune mai modestă, — de a fi făcut societății un pas mai înainte către progres, — și de a fi consolidat progresele deja realizate: întocmai ca cârmaciul care conduce o navă, el trebuie să o facă să înnainteze printre stâncele abrupte sau furtunile vieții, ferind-o de primejdie, de naufragiu.

Iată pentru ce el trebuie în totdeauna să înnainteze — și el — cu ea: să dicteze mateloților manoperile ce împrejurările momentului îi impune, iar nu să se piromanească într-o idee nepotrivită lor, sub pretext că ar fi să se contrazică dacă ar schimba-o, și aceasta sub pedepsă de a face ca corabia să facă naufragiu.

Oh! dacă nobilimea franceză ar fi evoluat ca și no-

bilimea engleză,—Franța nu ar fi avut să deplângă ca-taclismul din 1793,—și nici sbuciumările ce de un secol încoa o frământă.

Oh! dacă Guizot ar fi văzut că lărgirea dreptului de vot *se impune*,—nu s'ar fi deslănțuit Revoluția din 1848 și nu s'ar fi surpat atât de ușor tronul lui Ludovic Filip.

Oh! dacă Napoleon III ar fi înțeles mugetul vulcanului popular, ce murmură sub picioarele lui, nu s'ar fi aruncat cu atâta ușurință în războiul contra Germaniei, în care a pierdut și tron și Țară.

Oh! dacă azi descendenții nobilei engleze nu vor înțelege, precum au înțeles antecesorii lor, că vântul bate cu furie la stânga, că poporul voește să fie stăpân absolut,—fără împărțire,—pe destinele lui, atunci uraganul va spulbera, precum valurile furioase măturară eri Messina, ultimele vestigiuri ale unor timpuri dispărute de mult și aproape uitate.

Ideile politice ale Onor. d. P. P. Carp,—ca ideile sale de guvernii, d. ex., ca ideile sale de reformă agrară,—erau încă bune, acum 20 de ani, și de sigur că legea sa de Tocmeli agricole din 1893 a fost un pas înainte asupra legii din 1882 a lui C. A. Rossetti, care și ea fusese un pas—cu mult mai gigantic, asupra odioasei legi din 1872, care era opera unui guvern conservator, din care însăși d-l P. P. Carp făcea parte.

Dar când principiul însuși al acestor legi — libertatea tocmelilor, — s'a dovedit inoperant, ineficace, a persevera într'însul, nu este a expune nava națiunii din nou a naufragiu?

Tot asemeni, de sigur, că realizarea în parte a făgăduiei solemne ce legea din 1864 a făcut fiilor de clăcași,—despuiați de dreptul lor secular de a avea pământ de hrană și loc de casă, în perpetuu, în moșiile particularilor, până la 2/3 din întinderea moșiilor acestora, — de a li se fi dat pământ în moșiile Statului—făgăduială repetată pe câmpiile Bulgariei, în toiul Răsboiului Independenței și uitată a doua zi,—a fost pentru anul 1888 și după răscoalele din anul acesta un fapt politic oportun și drept,—dar tot urmările au dovedit că această măsură nu a fost suficientă pentru a remedia răul, căci și după ea starea săteanului nostru a devenit și mai precară și mai rea, până ce ea 'i a adus la disperarea din 1907; această revoluțiune nu dovedește ea Onor. d-lui P. P. Carp, că politica urmată de D-sa și de întreaga sa generație a dat faliment, că acest faliment ne-a condus până în fundul abizului, din care în zadar voim să eșim, urcând tot treptele zidite de ea,—ele sunt putrede și rupte, ele nu se mai pot închea, și că trebuie dar să clădim o scară nouă, să închipuim o altă politică nouă?

Dar ce să zicem de ideea sa politică, față de frații noștri de dincolo?

«Când vom hotărî a zis d. Carp, dacă din Români de dincolo trebuie să facem buni cetățeni ai Imperiului Austro-Ungar, sau să'i lăsăm să se maghiarizeze, atunci chestiunea va fi rezolvată!» (din discursul d-lui P. P. Carp, «Epoca» 5 Oct. 1909).

Când, așa dar, linioliul morței Ideei naționale se va fi întins peste toată suflarea românească de dincolo de

Carpați, când dincolo de Carpați nu se va mai auzi «dulcea limbă românească ce noi cu drag grăim»,—când toți frații noștri vor vorbi și vor simți ungurește,—când privirile lor nu vor mai căuta dincoa de Carpați, ci spre Tisza, Budapesta și Viena, — când, într'un cuvânt, «somnul cel de moarte în care'l adâncesc barbarii de tirani» va fi coprins toată românimea de dincolo,—oh! atunci, de sigur, Onor. d-le P. P. Carp că chestiunea este rezolvată!

Dar Neamul românesc nu voește să se sinucidă, nici să fie ucis: el este plin de vlagă și de speranțe în viitorul lui.

Și dacă Dumnezeu și împrejurările ne-au despărțit, sufletul nostru este unul, el bate deodată și aici și peste Carpați și peste Dunăre,—și până la Pind.

Neamul românesc este ca un singur om, cu un singur suflet,—când îi tai numai un deget, întreg corpul se sguđue și suferă.

Când un Român merge la temniță pentru că a vorbit românește, a simțit românește, a întins mâna lui frățească fraților de sânge, întreg neamul românesc se cutremură și 'l doare.

Dar politica noastră externă, adică o politică pur sentimentală, de inimă, de suflet, față de frații noștri de dincolo, este legitimă; mai mult încă, ea este dictată de propria noastră datorie de conservatiune.

Noi nu cerem și nu voim decât un lucru, ca acci ce pretind la prietenia noastră să nu jicnească sentimentele noastre naturale față de frații noștri de dincolo; să'i trateze în oameni, iar nu în sclavi, să'i respecte precum și noi 'i respectăm pe ei aici, să'i lase să trăiască în limba și datinele lor, fără a turbura inima și conștiința lor națională.

Dar politica de abandon a fraților noștri, la care ne invită onor. d. P. P. Carp, este o politică de sinucidere pentru Statul român însuși.

Cine nu vede primejdia ce ar fi pentru el, când la granițele lui în loc să întâlnească 3.000.000 de suflete de frate, bătând cu dânsul împreună, el ar întâlni 3.000.000 de maghiari, animați de sentimentul de ură ce rivalitățile de rasă duc cu sine?

Norocul României libere, cea ce a făcut posibilă plutirea micii insule în mijlocul oceanului slav și mongol, este Onor. d-le P. P. Carp, acest fapt unic: că jur împrejurul ei fiii Românișmului au veghiat ca la intrarea unui altar sfânt, păzind granițele ei; cu jertfa lor, cu suferințele lor seculare, s'a clădit România liberă!

• Oh! dacă în Basarabia nu erau Români, dacă în Bucovina, Crișana, Maramureș, Transilvania ori Banat nu erau Români, dacă chiar brațul drept al Dunărei nu era păzit de Români, de mult mica insulă era înghițită de valurile oceanului slav sau mongolic.

Ca straje neadormite, frații noștri respândiți pe culmile munților sau pe malurile Dunărei, au înconjurat cu peptul lor, arca sfântă în care se păstrează Taina și Ideea națională română, pentru ca ea de aci, la adăpost de ori ce profanație, pe toți să'i îmbărbăteze, să'i încălzească și să'i unească, într'un suflet.

Și Onor. d. P. P. Carp ne propune să'i repudiăm! ne propune să abandonăm Idealul unui neam întreg ce veacuri, o mie de ani, ne-a însuflețit, ne-a unit și ocrotit!

Oh! nu, — a fost un moment de distracție, — de bravadă, atât de obișnuite la Onor. d. P. P. Carp, de originalitate, această butadă a bătrânului bărbat de Stat.

Ea nu va schimba nimic în sentimentele și ideile noastre, — în ideile fraților noștri, — dar cu toate acestea, nu putem stăpâni o dureroasă strângere de inimă, că ele au putut eși din gura unui bărbat politic român, ca Onor. d. P. P. Carp, și dela înălțimea tribunei Parlamentului *Neamului românesc*.

«Dar lumea, zicca divinul Homer, este ca pădurea, — vântul suflă frunzele uscate, — pe când pădurea înverzită face să dea altele mari în primăvară!»

Profesor N. BASILESCU
de la Universitatea din București.

CESTIUNI ACTUALE

RĂSPUNS D-LUI A. C. CUZA

Din întâmplare am citit în «Neamul Românesc» din 13 Noembrie a. c. articolul d-lui A. C. Cuza prin care doboară printr'o lovitură de condeiu întreaga reputație științifică a marelui naturalist german Ernst Haeckel.

Nu m'am revoltat de acest atac mortal pentru Haeckel și nici nu voesc cu această ocazie să-i iau apărarea, căci Haeckel n'are nevoie de apărare; el numai există de azi înainte după lovitura pe care i-a dat-o d-nul Cuza. Aș fi înțeles ca d. Cuza să atace pe Haeckel în chestia monismului, cu toate că nici în acest domeniu filosofic nu l-ar putea judecă nepărtinitor, dar să-l acuzi pe marele naturalist Haeckel de falsificator al științei, asta nu mai este permis unui om cult.

Fiindcă această gravă acuzație e bazată pe «aventura celor trei clișee» voi căută să explic publicului cult și nepărtinitor la ce se reduce chestia clișeeilor. Mai înainte însă trebuie să se știe că His și Wirchow au fost cei mai mari dușmani personali a lui Haeckel; profesorul Fleischmann din Erlangen este singurul antidarvinist german, deci singurul antidiluvian care nu poate în consecință să aprobe pe Haeckel; iar Joh. Reinke, botanistul din Kiel, e unul din cei mari fericiți membri din «asociația lui Kepler» (Keplerbund) care pe baza creștinismului apăra știința de ereziile lui Haeckel.

De oarece însuși Haeckel a răspuns acuzației «celor trei clișee» voi căută să dau în esență chiar răspunsul său din Decembrie 1908 pentru a nu mai da naștere la discuții fără sfârșit.

Încă dela 1906 se înființase în Iena asociația moniștilor (Monistenbund) care avea de scop desvoltarea și răspândirea unei concepții unitare a lumii bazate pe rezultatele științelor naturale moderne și mai cu seamă pe ideia evoluției adecă pe teoria descendenței reformată de Darwin. Pe baza acestei teorii s'a stabilit origina simiană a omului, s'a răsturnat dogma nemuririi sufletului și credința într'un Dumnezeu personal care a creiat și conduce lumea. Aceste idei fundamentale au fost expuse de Haeckel încă dela 1866 în cartea sa de Morfologie generală și mai târziu la 1899 în «Enig-

mele Universului». Ele au fost admise de majoritatea naturaliștilor.

— Dela început chiar, Monismul acesta a fost combătut cu violență de teologii creștini și de filosofii dualiști. Pentru salvarea religiei creștine amenințate (?) s'a înființat acum câțiva ani la Frankfurt pe Mein asociația lui Kepler (Keplerbund) care recunoaște revelațiunea și minunile, D-zeu personal și sufletul nemuritor. Toate cercurile conservative, ortodoxe, reacționare, stăpânite de spiritul clericalismului le-au venit în ajutor cu bani și influențe și au început un războiu în regulă contra moniștilor, și în special contra lui Haeckel, președintele lor de onoare.

Cel mai activ orator ambulant al Kepleriștilor este astăzi Dr. Arnold Brass, un zoolog deraiat, care timp de 30 de ani s'a trudit în zadar ca să câștige o catedră universitară și care astăzi vrea să ajungă mai repede la scop pe baza unor scrieri în contra Darwinismului și a teoriei simiene a omului. El evită toate dovezile științifice și denaturează lucrurile printr'o întorsătură curat jesuitică. În special atacă personal pe Haeckel și scrierile lui dar Haeckel n'a răspuns la aceste pamflete a lui Dr. Brass.

În Aprilie 1908 Dr. Brass într'o conferință atacă iarăși pe Haeckel acuzându-l de «falșuri științifice». El pune din nou pe tapet chestia «celor 3 clișee»; căci să știe d-l Cuza că această acuzație a fost adusă întâia oară contra lui Haeckel încă dela 1874 de către anatomistul His la care Haeckel a răspuns cu vârf și îndesat prin cartea lui de Antropogenie (edit. IV, p. 857, 1891). Dr. Brass în acea conferință a ajuns cu impertinența și prostia până a susține că Haeckel ar fi pus un cap de embrion uman la un embrion de momiță și viceversa, se afirmă, că însuși el, Brass ar fi făcut desemnele lui Haeckel.

Aceste minciuni revoltătoare au determinat pe Haeckel să răspundă în chestia «falșificării desemnelor de embrioni».

Haeckel recunoaște că din vre-o 100 de desemne de embrioni ce a întrebuițat sunt vre-o 8 exagerate, dar această exagerare provine din cauza insuficienței materialului de observație. Se știe câte dificultăți întâmpină un embriolog când voinde a stabili o serie de forme găsește stadii intermediare dela cari nu poate lua decât desemne schematică. Dar dacă aceste desemne sunt atacate în falș atunci ar trebui considerate ca falșe toate desemnele schematică cari se dau prin tratatele clasice de anatomie, embriologie și zoologie. Încă dela 1874 anatomistul His din Leipzig a atacat pe Haeckel pe tema aceasta și a primit răspunsul cuvenit.

Despre acest răspuns nu pomenește nimic Dr. Brass și caută a deschide din nou chestia crezând că a sosit momentul oportun pentru a se asigura de succesiunea lui Fleischmann, antidarvinistul din Erlangen.

Săgețile înveninate pe cari blânda societate creștină a Kepleriștilor (Keplerbund) împinsă de iubirea aproapelui, le-a aruncat contra lui Haeckel se întorc acuma asupra lor. Truda ce pun de a amesteca dogmele religiei creștine cu rezultatele științelor naturale moderne, este cea mai mare încercare de falșificare. În acest sens se poate considera societatea Kepleriștilor ca societate de falșificatori a filosofiei naturale.

De altfel, în urma pamfletului publicat de Dr. Brass majoritatea naturaliştilor de valoare din Germania au iscălit un protest publicat în revistele și jurnalele principale ale Germaniei, prin care arată că teoria Darwinismului și chestiunea originei omului nu pierd nimic din valoarea lor chiar dacă Haeckel ar fi întrebuințat câteva deseme schematici exagerate. Se înțelege că în acest protest n'au iscălit nici Fleischmann, nici Reinke, nici chiar vestitul Dr. Brass după care s'a luat vestitul domn profesor A. C. Cuza.

Aceasta spre știința celor nepărtinitori. Iar la nevoie voi reveni.

DR. C. N. IONESCU-IAȘI.
Profesor la liceul Național

ERRARE HUMANUM...

D-l A. C. Cuza, cunoscutul profesor dela Iași, care pe vremuri a arătat pumnul lui Dumnezeu, — astăzi, după o matură chibzuință, și la o matură vârstă, este unul din cei mai dârji și mai aprinși apărători ai bisericii. — După unii, această faptă nu e de natură să înalte pe om. — Cu alte cuvinte, nu e nici moral, nici pilduitor ca un om care în tinerețe a fost trufaș ateu, — să profeseze cu ostentație creștinismul la o vârstă când mintea se curăță de ateismul nelipsit tinereții.

Este întemeiată această judecată?

Negreșit nu mi-e în gând să mă refer la cele ce se petrec în viața politică. — Adică, nu vreau să afirm că fapta d-lui Cuza este la adăpost de orie muștrare, numai pentru cuvântul că mulți, foarte mulți oameni politici, s'au lepădat de convingerile multă vreme împărtășite.

Nici nu vreau să răspund citând părerea unui mare cugetător, mi se pare Emile Faguet, care găsimd că e foarte firesc ca omul să-și primenească părerile, ajunge la încheerea că cineva pentru a-și păstra unitatea de credințe trebuie numaidecât să treacă dintr'un partid într'altul.

Nu, — lepădarea de ateism, nici pe departe nu se ascamână cu părăsirea unor credințe politice.

Intr'adevăr, ce a făcut d-l Cuza? — A recunoscut autoritatea bisericii creștine, — adică și-a pus toate puterile minții și ale sufletului în slujba celei mai înalte și mai curate morale. — A făcut bine?

Negativ nu poate să răspundă nimeni, și nici că a răspuns cineva pe ori unde s'a înfipt drapelul ateismului. — În afară de anormalul Nietzsche, nimeni, fie cât de habotnic liber cugetător, nu s'a încercat să susțină că a propovădui și a făptui înaltele virtuți creștine, însemnează a fi om vrednic de hulă și de ocară.

Din potrivă, toți liberii cugetători, — până și Combes, fostul prim-ministru francez, care a dezgrădinat biserica de Stat, recunoscând că religia creștină este codul moral cel mai perfect și cel mai bun, au fost nevoiți să afirme împreună cu Renan că «Cristos nu va fi nici odată întrecut».

Cristos nu va fi nici odată întrecut? — Da, — așa e. — Acesta este adevărul în veci adevărat.

Poate că idealul religiei creștine este prea înalt; poate că acest ideal nimeni nu l-a atins. — De aci însă nu rezultă că a năzui înspre împlinirea mântuitoarelor porunci, însemnează a fi om vrednic de muștrarea opiniei publice.

Și cu toate acestea creștinismul este departe de a intra în voia tuturor. — De ce?

Unii, mai ales oamenii de știință, partizani ai moralei independente, — sunt prea mândri pentru a nu se lepăda de o doctrină, care — după expresia democratului Voltaire — te silește să crezi la fel cu cele mai înalte și mai de jos făptuiri omenești. — Alții, adică socialiștii, acești vrăjmași ai ordinii sociale, vor să desrădăcineze credința, pentru că învățătura creștină, înfrânând orice năzuință de răzvrătire, stă în drumul acestor cioclii ai ordinii sociale, după cum o igienă care ar fi în stare să stârpească toate molimele, ar sta în drumul decoratorilor de pompe funebre. — «Nici o doctrină — ne spune Laveleye — nu e mai bine întocmită ca materialismul ateu pentru a umplea inimile lucrătorilor de furie și de ură contra ordinii sociale, care le determină condițiunea, și pentru acest motiv îl adoptă și îl propagă apostolii răzvrătirii».

Pe scurt dar, pe mulți îi indispuce creștinismul; dar când e vorba să se cântărească valoarea diferitelor sisteme de morală, toți într'un glas afirmă: Cristos nu va fi nici odată întrecut.

Aci stă deosebirea cea mare. Pe când cineva, schimbându-și părerile politice, este ori când expus la tot felul de critici și învinuiri, — nimeni trecând dela necredință la credință, nu poate fi învinuit că a răătăcit drumul.

Și nu e numai atât. — În deosebire de drumul în zig-zag pe care îl urmează cugetul omului în domeniul vieții politice, — evoluția sufletului nostru cu privire la ideea de Dumnezeu, este în totdeauna sau mai în totdeauna aceeași. — Cine nu știe că aceia cari încă după băncile școlii încep prin a fi mândrii atei, — mai totdeauna sfârșesc prin a se împăca cu Dumnezeu atunci când le-a ajuns mintea la maturitate. — De necopți la minte atei gem toate liceele noastre; de convingși drept-credincioși este plină societatea oamenilor formați. — Nu este și acesta un semn că într'un fel trebuie judecată lepădarea de unele convingeri politice, și într'altfel trebuie privită pilduitoarea trecere dela necredință la credință?

De altfel, așa este privită chestiunea aiurea. — Cel puțin în Franța nici un om serios nu s'a gândit să-i tăgăduiască lui Brunetiere dreptul de a vorbi în numele religiei creștine, pentru motivul că distinsul scriitor francez a stat mult pe gânduri până să se hotărăscă a pronunța cuvântul: Cred.

Așa stând lucrurile, nu înțeleg asprimea cu care este judecat actul d-lui Cuza. — Fapta d-sale, departe de a contribui la schilodirea caracterelor, — este de natură să împuțineze stricăciunea morală, desmeticind pe mulți și îndemnându-i să se scuture cu un ceas mai înainte de zgura necredinții.

M. MIHĂILEANU.

CRONICA ȘCOLARA

O DISCUȚIUNE ASUPRA ȘCOALELOR PARTICULARE

Domnule Director,

La un articol cu totul obiectiv, crez eu, asupra examenelor școlilor particulare, publicat în *Revista generală a învățământului*, D. I. Clinciu, director a unui institut particular, s'a crezut dator să dea un răspuns (?) mai mult personal în revista d-voastră. Pentru respectul ce-l port cititorilor *Noii reviste române*, primesc să răspund articolului d-lui I. Clinciu. Ar fi mai plăcută și mai instructivă discuțiunea, dacă s'ar putea privi lucrurile cu mai multă seninătate, dacă soluțiunea căutată ar fi mai pre sus de vreun interes material, dacă luptele noastre de profesori ar avea în vedere mai mult idealuri de viitor decât exigențe de moment; ar fi mai plăcut să discuți cu cineva, față de care să simți ca o nepoliteteță că ai zis *eu* și o necuviință că ai zis *tu*. Însă participanții la o discuție nu se aleg ci se îndeasă ei, uneori cu fețe încruntate, cu lovituri și cu strigăte asurzitoare, în cât distingî acolo mai mult o mânie care fierbe, de cât o inteligență care se exprimă. În acest caz discuțiunea nu mai poate trece pe deasupra persoanelor, aci trebuie să constați insuficiențele și ușurințele necugetate.

1. Căci e o mare ușurință, ca fără probă, fără o dovadă oarecare, D-l Clinciu să scrie: «ministerul face tot felul de concesiuni elevilor leneși și cu protecție». Acest domn profesor, o putea spune cuvintele acestea și înaintea unei judecăți? Sau nici nu bănuște, că dacă ai drept de a scrie orice, ești și răspunsabil de aceea scrii?

Ce probe poate da d-lui că «ministerul a căutat să înfățișeze publicului școlile particulare numai ca așezăminte de speculă»? Care ministru din ultimii 20 de ani a făcut aceasta?

Ușurință însoțită cu o îngâmfare nesăbuită se vădește în părerea d-lui despre profesorii publici, examinatori ai elevilor particulari: «se joacă din răutate cu soarta nenorociților» elevi, fac *chestionări ridicale* și *gesturi provocatoare* (la ce?). Mai toți profesorii universitari au examinat elevi particulari, mai toți profesorii secundari, și contra tutulor cere d. Clinciu ca să «se pună capăt acestor *capricii revollutoare*». Tot corpul profesoral public să se recunoască în aceste caracterizări? Exemple de chestiuni pretențioase am citat și eu în articolul numit și într'un raport despre examenele de sfârșitul anului, nu le citam însă ca să arăt capricii și răutăți, ci exagerații, isvorite dintr'o intenție bună de îndeplinire a datoriei. Acei profesori nu numai că nu sunt de lepădat, ci sunt buni de recomandat și fiindcă cei mai mulți sunt tineri inteligenți, observațiile drepte le vor fi de folos și d-lor și școlile.

Când vedem asemenea oameni, cu asemenea idei, să ne mai mirăm de lipsa stăpânirii de sine, de lipsa de educație, de lipsa de respect? Cum? Scrii într'o revistă, pe care o pot citi toți elevii tăi, că viitorii lor examinatori sunt răi, pun chestiuni ridicole, fac ges-

turi *provocatoare* și mai ai pretenția că vei putea deșteptă în sufletul lor amintiri plăcute despre vicața din școală, amintiri duiioase despre profesorii lor? Le spui că ministerul face concesiuni elevilor leneși și cu protecție și să mai fii în stare să le mai deștepti sentimentul de ordine în stat, de respect pentru lege și autoritate, de iubire pentru patrie, care e mai mult armonia socială de cât pământ și aer? Și încă să te mândrești tocmai prin ceace păcătuiești? Iată o adevărată anomalie!

Cu conștiința întunecată de supărare a judecat și purtarea mea, când a scris copilăroasa judecată «d-l inspector Floru poate fi bănuț de rea credință, când prezintă lucrurile sub un alt aspect, vorbindu-ne de libertatea învățământului privat, deși e știut că autoritatea școlară, chiar în timpul de față, prin d-sa personal, nu-ți permite să te abați o iotă dela programele oficiale, ca și când ele n'ar putea să fie supuse, oricând, discuțiilor și modificărilor.» Logică inflexibilă! Fiindcă o lege, un program poate fi discutat și modificat (de cine, nu spune) urmează că poate fi și călcat, și că libertatea consistă în a le putea călca în voie, iar cel care împiedică abateră dela ele cu o iotă (nu crez că e o iotă, când cer ca școlile particulare să nu-și mai întrerupă cursurile dela 16 Maiu, ci să mai aștepte cel puțin 10 zile) poate fi bănuț de rea credință! Cu aceasta logică cei mai mari vinovați pot băgă în teniță pe procurori: «adică ce, d-lor, legile nu pot fi supuse oricând discuțiilor și modificărilor?»

Libertatea, D-le director, ai avut-o atunci când ți-ai ales direcția în care voești să duci școala D-tale, libertate ai avut când ți-ai ales ce fel de cunoștințe vei da copiilor ce ți se vor încredința, ce fel de educație morală, ce fel de educație fizică, dar după ce ți-ai făcut alegerea, neobservarea condițiilor la care te-ai îndatorat, nu se mai chiamă libertate, ci ilegalitate și cel care te chiamă la respectul legii își face datoria, indiferent dacă este sau nu pe placul D-tale.

2. D. director de școală particulară crede că reforma fundamentală și urgentă, în școlile particulare, ar fi desființarea examenelor de clasă înaintea profesorilor statului. Aceasta însă ar aduce o mare turburare în școală, dacă n'ar fi înconjurată cu garanții serioase. D. Clinciu știe, pe cât se vede, foarte puțin istoria școlilor particulare, dacă ignorează, că într'o vreme (care nu este cea mai frumoasă a istoriei școlii noastre) aceste școli s'au bucurat de o libertate nelimitată, dar acea libertate a trebuit să li se restrângă, de oarece ajunseseră adevărate *fabrici de bacalaureat*. La acel ideal se vede că voește să se întoarcă d-lui, când cere libertate pentru directori să așeze pe elevi în orice clasă ar găsi dâșii cu cale, iar la stat să se treacă numai examene de absolvire, gimnaziale și liceale.

Cererea de a se depărta dela conducerea școlilor persoanele străine de școală este de prisos, căci autorizările și de directori și de profesori se dau conform regulamentului, care a putut obține aprobarea d-lui Clinciu.

Insuficient înțelege d. I. Clinciu importanța învățământului secundar, când susține că el e un lux pe care statul «să-l lase pe seama inițiativei particulare!» și să aibă grijă numai de învățământul primar. Cu totul fals. Indus-

triazii cei mai pricepuți, comercianții întreprinzători nu se pot forma numai cu instrucția elementară. Exemplul Germaniei e deciziv. Școalele ei secundare, comerciale și industriale, în care se dă o instrucție mai înaltă, au început a fi imitate de regina comerțului și industriei. Știe D. Clinciu câți elevi de curs secundar erau anii trecuți în Württemberg, o țarioară de trei ori și ceva mai mică decât țara noastră? 9.370 liceiști și 12.670 realiști, iar în Prusia 97.000 de cei dintâi și 71.000 de ceilalți. Și să ne mai speriem de numărul elevilor noștri secundari! Nu numărul lor trebuie să ne sperie, ci direcția greșită ce apucă, dorința de a se sustruge dela datorii, urâtul de muncă.

Direcția aceasta ar vrea să o încurajeze D. Clinciu, prin propunerea sa, ca «să se permită școalelor particulare să urmeze și niște programe mai ușoare, și a-nume pentru acei tineri, cari nu doresc să continue studiile universitare, ci se mulțumesc cu o diplomă ce le dă dreptul de a-și face stagiul în armată, ca voluntari.» Fiul de săteni din Bran face această propunere cu o candoare de invidiat. D-nealui nu înțelege însemnătatea celei mai mari datorii a cetățianului, datoria sângelui, înaintea căreia trebuie să fim toți egali, căci patria e una pentru toți. Dacă e pe dreptul, ar trebui ca cei cu mai multă putere în țară, cei mai bogați, să-și prelungească stagiul în armată, nu să și-l scurteze. D. Clinciu jndecă cestiunea material de tot, d-nealui se întreabă, pierde ministerul ceva sau nu? Și răspunde «ministerul n'ar pierde nimic!» Ar pierde dreptatea d-le director, căci toți surtucarii s'ar grăbi să treacă prin acele câteva clase cu programe mai ușoare, ar pierde idea de patrie, ar pierde armata.

Tot insuficient vede, când cere, cu oarecari ocoluri ca profesorii din administrație să nu mai scrie cărți didactice «ca să nu fie bănuți de ingerințele ce pot exercita asupra colegilor lor.» Căci acei profesori or fi având ei vreo calitate de au fost chemați în administrație: vreo exactitate deosebită ca profesori, vreo sânguință în a se instrui, vreo carte didactică, și ar fi o anomalie, ca tocmai lor să le interzici de a scrie cărți, sau după ce i-ai chemat în administrație, pentru că au scris cărți, să le interzici cărțile. D. autor, căci D. Clinciu e și autor, nu simte ce mare păcat s'ar comite față de sufletul unui copil, dacă l-ai privă de o carte, poate mai bună, ce mare jignire se aduce corpului profesor, dacă pui la îndoială buna lui credință și la alegerea manualului didactic! D-lui e prea puțin psiholog și nu înțelege că tocmai printr'un fel de contrast, de exagerare a spiritului de independență, cărțile autorilor din administrația centrală nu se recomandă prea mult de către profesori. Incât mă privește pe mine, care am cărți similare cu ale D-lui Clinciu, D-lui știe că nu le-am compus acuma, ci de zece ani de zile, că erau destul de răspândite înainte de a ajunge inspector și, dacă-i pot face plăcere, îl asigur, că anul acesta cărțile mele au fost recomandate mai puțin ca altădată.

Înainte de a termina, o mică explicare asupra rolului inspectorilor particulari. D. Clinciu crede că ei trebuie să fie un fel de agenți între directori și ministere, ca să aducă la cunoștința ministerului dorințele directorilor. Dorințele directorilor? Sunt puține și ușor de

înțeles, vorba este dacă se pot satisface așa de simplu și fără pericol pentru învățământ. Inspectorii sunt un organ de control al directorilor, ca să constate întrucât își îndeplinesc promisiunile cu cari asurzesc publicul la începutul anului școlar.

Dacă nu se suprimă examenele, zice D. Clinciu, inspecțiunile sunt de prisos. Nu, zic eu, căci vor câștiga părinții și elevii, de oarece directorii vor fi nevoiți să păstreze pe acei profesori pe cari îi anunță prin jurnale, se va ști că școala particulară se deschide pe la începutul lui Octombrie nu al lui Septembrie, se va constata că mulți profesori vin nepregătiți și improvizează, cum am găsit pe un director, profesor de istorie, care între altele, spune elevilor, că studentul, omorător al lui Kotzebue se numia Georges Sand. Chiar dacă depe urma inspecțiunilor nu s'ar vede decât o tablă văpșită, o sufragerie spoită, un dormitor igrasios părăsit, tot se face ceva, mai ales, dacă inspectorul nu se depărtează cu o iotă de regulament și de programe.

Domnule Director, mă opresc aci, căci mă tem că am abuzat prea mult de ospitalitatea revistei Domnici Voastre și vă rog să primiți asigurarea respectului meu.

ION S. FLORU.

LITERATURA ȘI TEATRU

IN ALPI

(Fragment din romanul «Vâltoare», care va apare în curând).

De-o lună sunt în Elveția. Au intrat prin Lindau și s'au oprit la Zürich. Din Zürich, Berna; din Berna, Interlaken; apoi, o colindă întortochiată, cu popasuri la Brigue, Zermatt și Martigny; pe urmă, ca să dea ocol Genevei, trece în Savoia, la Chamonix, peste Alpi, cu trăsura,—și acum... odihnă-n St. Gervais.

Sus, sus de tot, în coapsa unui munte, acolo le e otelul,—mândru ca o cetate, împungând cerul cu turnurile lui. În spate, Mont Blanc; în lături, păduri, iar la poale, între munți, albia nichelată a Arvei, cu șosele cari-i șnuruesc livezile, cu turme cari-i tund pășunile și cu sate cari-i turbură liniștea. O terasă mare, de marmoră, își înfige stâlpii arcadelor în pietrișul unui parc de maniolii. Balcoanele înflorate, ferestrele în glicină, ghirlandele între arbori și bura spulberată a unui avuz uriaș, parfumează aerul cu un miros răcoritor de verbină. Ici, un chioșc; la doi pași, un hamac; alături, o umbrelă; sub o stâncă, o peșteră,—și, mai departe, în uruitul depărtat al unei cascade, ca o colivie monstră,—un tenis.

Radu, se uită distrat la cei patru jucători; un ungar cât o ușă, un «viconțel» de-o palmă, o scoțiană șuie și-un frate al ei mai fus. Distractivă împerechere!... Pe ungar, îl trec sudorile; vicontele dă vecinic *aut*; pe când, din contra, «fusul» și soru-sa își numără *ghem*-urile, cu cel mai insular sânge rece.

Sub un pom, Tică,—jucător dibaci, partener invidiat, fala Sinaiei,—deși urmărește partida, așteptând cu neastâmpăr câte-un *rait* care să răscumpere stângăciile,—tot nu uită să-și arunce din când în când ochii la Radu. De-o lună, de când sunt împreună, nu l'a lăsat o zi

în voe. L'a urmărit, l'a cercetat, l'a sguđuit, l'a deșteptat,—și-l îngâmfă iluzia că a isbutit să-i însenineze gândurile, să-i răcorească sufletul, să facă din el altul. Nu-i mai smulge vorba cu cleștele, nu-l mai caută prin colțuri, nu-l mai surprinde albindu-și noptile. Friguri nu mai are. Boala n'o mai simte. La Zürich, l'au lecuit străinii; la Interlaken, munții; la Chamonix, zăpezile, —și peste tot natura,—iar de când e aici, la St. Gervais, rar se mai uită înapoi. Și, dacă nu-i dă încă drumul, dacă tot îl mai privighiază, nu neîncrederea îl îndeamnă, nu frica de umbra Adei, — Tică e convins c'a uitat-o;—ci o prietenoasă deprindere, gădilată poate de mulțumirea ce simte orice doctor, când urmărește convalescența unui fost muribund.

C'o mână-n șold, drept reazăm, cu alta în sus pe-o creangă, proptit a lene într'o glesnă și-un baston,—Radu stă, stă de mult, și se uită... «acolo», crede Tică,—«departe», știe el. Cine i-ar vedea ochii sclipind, obrazii arzând și gura zâmbind, 'și-ar zice: «i-a trecut»,—fără să-i dea prin gând că-i sclipesc de lacrimi, că i-o arde dorul și că amar zâmbeste,—iar că-n cuptorul dinăuntru-i e vechiul foc, încă nestins. A încercat să se schimbe, s'a sbuciumat, s'a chinuit... n'a putut!... Și-atunci, ca să-și adoarmă santinela, ca să-și mintă spionul,—a început să se prefacă și s'a deprins să-l amăgească; d'aia, azi, se uită orb, ascultă surd, trăește mort. Dacă l'ar bate acum pe umăr, ar tresări ca împuns, în așa sbor e dus,—și tot așa ar tresări și mioapa psihologie a lui Tică, dacă i-ar spune cine-va că Radu e azi leit acel de acum o lună.

De-abia spre seară se urniră de-acolo,—și, după un 8 prin parc și-un zig-zag pe-un munte, invitați de o doamnă și momiți de-o *miss*, plecară la Cascadă.

Albă și netedă era șoseaua pân'acolo. Eșca dintre oteluri, șerpuia o pajiște, tăia un cătun, dă ocol unui zid și se-ntindea apoi frânghie între o biserică și un pod.

Tică și fata mergeau înainte. Ea, țeapănă, smerită, «madonă»; el, din contra, vorbăreț, mlădios și pârđalnic, ca un hulub când dă târcoale. Vorbeau cu salturi și de toate; când de cea mai grea artă a răbdărei, când de cele mai mari idei ale inimei, — când de cei mai strașnici zei, banii.

La trei pași în urmă, Radu și doamna, — o femeie plăcută și deșteaptă. În contrast cu cei dinainte, ea vorbea de trei ori cât el. Și vorbea frumos, lămurit, metalic, bărbătește,—cum îi era și felul, și cum sunt toate femeile cu carte, cu vrere, cu cap.

Cât ținu pajiștea, ori fata se oprea din când în când să rupă o floare,—ori mama să-și sublinieze o părere,—ori câteși patru să se uite la un zid rîios, din a cărui ferăstruie chioară, o chetă cu lacăt cerea de pomână «pentru suflete.»

În cătun, la ușa unei cărciumi, o biată maimuță «savantă» își câștigă oftica vieței jucând și tușind, — pe când pe-o prispă de peste drum, destinul părea că-i face-n ciudă, legănând în poala unei babe un cotoi cât un clapon, sătul, spălat și răsfațat.

— Călăule! strigă Radu italianului, care chinuia maimuța. Na 5 franci, și iart-o!...

Mai departe, la o răspântie, duduiă un automobil năraș, sub ochii sgâiți ai țărănilor, care-și închegau uimirea în trei cuvinte :

— A dracului dihanie!...

În sfârșit, după sat, la o cotitură-n loc a drumului, în firida unei porți în zid, detoră peste un «sfânt duhovnic», pipăind ispitele unei păcatoase.

— Bine-cuvintează'o, părinte!... îi zise Tică, în treacăt, ca să-l rușineze.

— Amin! răspunse preotul, obraznic.

Și-și urmă scârbos «misiunea», — pe când *miss* iuțea pașii schimbând vorba, iar mamă-sa deplângea, cu Radu, depravarea și tăvălirea celei mai curate instituții.

Jos, la pod,—Podul Dracului, svârlit peste-o prăpastie,—tăcură. Sunt clipe și locuri, în cari amuțim. Un soare-n mare, un pisc în ghețuri, o apă-n spume, ne-aduc numaidecât aminte ce mic, ce slab și ce șubred e omul: d'aia-nmărmurim. D'aia trăsnetul, focul, furtuna, înnecul, molima, moartea,—tot ce e mare, tot ce e natură — ne cutremură și ne pune să facem semnul crucii. D'aia înghețăm, când sute de ani de trudă omenească, le spulberă într'o oră o scuturătură de pământ.

Radu se rezemase de-un parapet al podului, și, uluit, ipnotizat, tâmpit, — se uita-n jos. În golul neguros de sub el, clocotea argintul unui puhoi. Stropii cari țâșneau în aer, fierberea necăjită a apei, urletul ei năucitor și numele drăcesc al podului,—îi aminteau cazanele cu smoală ale iadului, sau forfotul vulcanilor treziți. Un brad lăeț se despletea de-asupra-i și-un paltin țanțoș îi întinsese umbrela. Lăstunii treceau săgeată,—iar pe muschiul unui genunchi de stâncă, două tulpine înflorite își legănau la răcoare clopoței.

— Asta e cascada? întrebă fata, cu glas înăbușit de sgomot.

— Asta, îi răspunse mamă-sa, încercând să se uite și-ntorcând repede capul.

— Ce! Ți-e frică? reîntrebă fata.

— Nu de ea; de mine.

— De ce? interveni Tică.

— Orice putere, orice monstru, orice haos,—m'atrage. Sunt pe mare? îmi vine să m'asvârl. Trece un tren? îmi vine să m'asvârl. Mă uit, ca acum, de pe-un pod? îmi vine să m'asvârl!... Vreau să lupt, și nu pot. Simt imediat o ameteală, un vârtej, care-mi ia voința și mă îmbrânțește într'acolo.

— Ciudat!...

— De loc!... Și nu sunt singura. Mai am tovarăși. Chiar d. Câmpinaru. Nu-l cunosc, dar m'aș prinde. Uite-l ce singur și ce departe e!... L'a vrăjit apa.

— Noroc că nu-l chiamă, râse glumețul.

Dar, cu toată gluma, îi fu și lui frică de-atâta neclintire. Se apropie deci de «călător» și-i puse mâna pe umăr. Nimic. Piatră.

— Vezi? insistă femeea. Instinctul nu-nșeală.

Drept răspuns, Tică luă pe Radu de-un braț și, deslipindu-l de parapet, îl trezi, tot cu o glumă, din somnul lui lunatic :

— Bine-ai venit!... Pe unde-ai fost?...

— În rai, să-ți caut un loc,—îi ripostă trezitul, neobișnuit de vesel.

Și o luă înapoi, spre otel.

Neașteptată întoarcere!...

TEATRUL NAȚIONAL: „VIFORUL“

PIESĂ ÎN 4 ACTE

de d-nul **BARBU DELAVRANCEA**

Titlul acesta e un simbol. E vorba de un vifor-om, de Ștefăniță Vodă, fiu al lui Bogdan al III-lea și nepot al lui Ștefan cel Mare,—a cărui scurtă și nevrîstnică domnie pe tronul Moldovei a fost un lanț nesfârșit de nelegiuri.

«... iute și pornit, crud în mânie, autoritar și nesupus. Însă pe când la Ștefan cel Mare asemenea însușiri periculoase slujeau ca substrat de energie pentru elementele cele bune ale sufletului... în nepotul lui, desbrăcate de orice nobile și înalte avânturi, ele manifestau la lume uricioasa lor ființă numai în porniri sângeroase și apucături nebunești.» Astfel ni-l descriu istoricii pe acest Ștefăniță-Vodă care, urcat pe tronul Moldovei în anul 1517, având abia vârsta de 11 ani, moare în 1527, otrăvit de soția lui, doamna Tana, care scapă în chipul acesta țara de un tiran nebun și criminal.

Putea un asemenea om să formeze subiectul unei opere de artă? Da, fiindcă artistul e liber să aleagă orice subiect,—cu condiția însă de a-l prelucra după regulile artei sale, deșteptându-ne astfel interesul și emoția estetică pentru ceea ce în viața reală ne-ar fi lăsat indiferenți ori poate chiar ne-ar fi produs impresii neplăcute. Făcut-a d-l Delavrancea acest lucru cu Ștefăniță Vodă al său? După cum spuneam în notița din numărul trecut, numai în parte, doar în câteva scene din «Viforul» d-l Delavrancea a scris dramă adevărată, atingând chiar puterea tragicului; în complexul ei însă, a doua piesă a d-sale—deși din punct de vedere literar, e o lucrare de preț,—ca operă dramatică e nesuștinută, are multe scăderi și unele greșeli care o fac pe alocuri de o cruzime greu de suportat.

Dat fiind felul talentului literar al d-lui Delavrancea, era de așteptat ca din cauza lui, activitatea dumisale dramatică să sufere. D-l Delavrancea este, după părerea unanimă a criticilor săi, un mare descriptiv. Bun observator, nescăpând nimic din vedere, Domnia-Sa are darul de a reda în chip foarte concret până și epizodele cele mai neînsemnate ale subiectelor sale. Arta sa e o artă strâns legată de subiect. În teatru un asemenea talent nu poate reuși decât într'un singur gen: în genul biografic. Dar genul biografic e și cel mai puțin dramatic. De altfel d-l Delavrancea nu e cel d'întâi care scrie astfel de teatru. Alți scriitori, în străinătate, au încercat de a reda într'un șir de scene dialogate, în proză sau versuri,—numite de ei firește, piese—viețile a diferiți oameni mari ai trecutului. Dar dacă asemenea «piese» pot alcătui un spectacol plăcut ochilor și auzului atunci când au de subiect viața unui crou mare, simpatic, și sunt pe deasupra frumos și pitoresc înscenate;—așa s'a întâmplat cu «Apus de Soare» care redă bătrânețile lui Ștefan cel Mare—ele pierd orice înțeles când e vorba de un personaj «uricios» care a trăit cu «porniri sângeroase și nebunești.» Asemenea personajii trebuiesc tratate în chip dramatic ca să ne poată interesa. Artistul, dacă ține cu orice preț

să nemurească prin artă pe un Ștefăniță-Vodă, trebuie să găsească în viața lui momente—iar dacă nu găsește să le inventeze—care să-l facă esteticeste interesant. E indiferent dacă asemenea momente dramatice stau mai mult în caracterul personajului, ori în ciocniri dramatice ori în vreo idee superioară, pentru afirmarea căreia, artistul are nevoie ca pretext, de un astfel de personaj odios. Dar prezintarea pe scenă a unui omneom, a unui individ sanguin și detracat, numai pentru plăcerea de a-l prezinta,—aceasta nu are ce căuta în artă. Și revenind la «Viforul», trebuie să spunem că numai în două scene de seamă, ultimele din actele II și III, d-l Delavrancea a reușit să îndreptățească tratarea dramatică a acestui subiect. Restul, când nu sunt cuvinte și imagini, prea frumoase, ori cuvântări inimoase și însuflețite,—sunt scene crude, oribile, de orori inutile, ca aiurările pe scenă, timp de un act și jumătate; ale nebunei Oana, ca sângele pe cuțit, topor și pe fețele boerilor; ca cele 8—opt—execuții la cari Ștefăniță privește dela fereastră:—deci, literatură bună și frumoasă într'o parte; literatură, dacă vreți tot bună, însă de un realism primitiv, în cealaltă parte.

Nu vom mai povesti detaliat subiectul «Viforului» ci vom insista numai asupra scenelor mai importante.

Din actul I, doar scena cu boerii, în care Ștefăniță voește războiul cu Polonia, pentru a se răzbună de o insultă personală, iar boerii în frunte cu hatmanul Luca Arbore îl sfătuesc înțelepțește pentru pace, are legătură cu restul piesii. Scena e frumoasă. Cuvintele bocrilor și replicile lui Ștefăniță sunt pline de vioiciune. Lunga scenă burlescă cu bufonul Mogârdici ce urmează și ocupă două treimi din actul I impresionează urât prin repetatele ei vulgarități. În acest răstimp Ștefăniță pune la cale cu Moghilă, omul lui de încredere un complot pentru prăvălirea într'o prăpastie a lui Cătălin fiul mai mare al lui Luca Arbore, dușmanit de Vodă fiindcă e fiul bătrânului hatman și fiindcă îl învinsese la o întrecere, în aruncarea săgeților.

Sfârșitul actului I, când Doamna Tana își surprinde soțul în brațele polonezei Irma, rămâne un simplu epizod în toată piesa, deși așa cum e introdus în acest act părea că va da naștere unui conflict dramatic. Dacă Doamna Tana îl otrăvește la sfârșit pe Ștefăniță, o face îngrozită de cruzimile lui; gelozia ei e foarte superficial tratată. De altfel în toată piesa Doamna Tana, e numai Doamnă și de loc femeie, din care cauză ne apare cam convențională.

Tot actul al II-lea se petrece în munții Ceahăului, la o vânătoare și e ocupat cu executarea complotului urzit împotriva lui Cătălin. Primele scene, cu pornirea lui Cătălin în vârful muntelui, cu trimiterea după el a ungurului ca să-l prăvălească în prăpastie, cu întoarcerea ungurului și omorârea lui de către Moghilă; în sfârșit, bucuria isterică a lui Ștefăniță când află că s'a comis crima,—toate acestea au ceva din romanele de

senzație. Scena sentimentală cu Irma, reflecțiile filosofice ale lui Ștefăniță, asupra răutății oamenilor, corul vânătorilor, sunt epizoade interesante însă tratate artificial și ele nu contribuie de loc la unitatea piesei.

Reaparitia bufonului Mogărdici, care tot timpul, într'un colț al scenei, bea la vin și subț impresia lui glumește vulgar pe socoteala lui Ștefăniță și a Irmei, — este nu numai o scenă urâtă dar și o greșală de tehnică căci împarte atenția spectatorului în două direcții. Prima scenă cu adevărat dramatică și una din cele mai frumoase din piesă e aceea ce urmează când, sosind Luca Arbore, Ștefăniță ar vrea să ocolească pe bătrân și să-i ascundă cele întâmplare, căci capul acela cărunt, sever, s'gudue numai prin prezența lui conștiința vinovată a tiranului. Dar crima a fost făptuită. Cuvintele binevoitoare cu care el întâmpină ca nici odată pe Arbore; porunca lui de a se suna buciunile «morți de ar fi, să auză» cu tresărirea lui la cuvântul «morți»; conștiința lui care se clatină un moment la presimțirile durerii ce va cuprinde pe bătrân, când va afla că i-a murit fiul, — sunt momente de un dramatism real și de o observație psihologică adevărată. Apoi îndoiala și teama ce încep să-l cuprindă pe venerabilul hatman și care merg crescând până ce i se aduce de ceilalți fii cadavrul lui Cătălin, când în sufletul lui năvălește o durere sfâșietoare, — sunt iarăși momente de dramă puternică, mișcătoare.

În actul III, Ștefăniță învingând mustrea de conștiință ce-l stăpânise o clipă, reia drumul nelegiurilor. De aci în colo e mânat exclusiv de firea lui de scelerat bolnav și faptele sale sunt de domeniul patologic. Inscenează o intrigă împotriva lui Arbore, acuzându-l de trădare și în fața întregului Sfat care protestează, îl condamnă la moarte. În mijlocul actului apare Oana, văduva lui Cătălin, care a înebunit la știrea că soțul ei a fost ucis din porunca lui Vodă. Inebunirea Oanei e motivată; păstrarea ei pe scenă însă, cu înfățișarea aceea macabră și cu aiurările sinistre e inutilă.

Dar partea cea mai frumoasă a acestui act este sfârșitul: Scena când Luca Arbore, într'o cuvântare plină de un patos nobil se apără de acuzările ce i se aruncă. În cuvinte mândre, demne, el amintește serviciile ce a adus lui Ștefăniță și țării și respinge calomnia cu care Domnul ar vrea să arunce o pată asupra bătrâneții sale curate. Tiranul rămâne însă nemișcat Atunci din gura lui Arbore ies vorbe de mânie; venerabilul sfetnic acuză în față pe nelegiuitul domn de omorârea fiului său. Sentința de moarte răsună din nou; boerii murmură, întrebând după ce lege e condamnat hatmanul. Ștefăniță ripostează cinic: «Legea sunt eu», și atunci Luca Arbore își ia rămas bun pentru totdeauna dela boeri. Despărțirea aceasta, prin modul sobru cum e stilizată, prin pateticul ei, și prin grandiozitatea morală sub care ne apare Luca Arbore, e prea frumoasă.

Are dreptate d-l Mihail Dragomirescu când observă că Luca Arbore e singurul personaj întreg și dramatic din «Viforul» și că în jurul lui ar fi trebuit scrisă piesa, care atunci ar fi putut deveni o tragedie.

Sârșitul actului al III-lea ca și acela al actului al II-lea, sunt cum spuneam mai sus, singurele momente cu adevărat dramatice din piesă. Dacă asemenea mo-

mente ne arată că d-l Delavrancea ar putea scrie teatru în adevăratul înțeles al cuvântului, ele ne mai arată însă, prin raritatea lor în piesă, că talentul dramatic al d-sale este încă covârșit de cel literar-descriptiv.

Actul al IV-lea este acela care a provocat cele mai multe critici și cu drept cuvânt. În el se observă acel mare defect de care vorbeam la început, de a trata în teatru, cu realism literar descriptiv faptele grozave ale unui scelerat. Dacă citită, o asemenea literatură ne poate deșteptă admirație pentru puterea de analiză și de construcție a unui scriitor; în teatru, reprezentate, cruzimi ca, acelea din actul al IV-lea al «Viforului» devin insuportabile în realizarea lor scenică. Tot actul, cu executarea mai întâi a celorlalți doi fii ai lui Arbore, — execuție privită de Ștefăniță de la fereastră; revenirea pe scenă, un act întreg, a Oanei, în acelaș costum macabru și cu aceleași aiurări sinistre; intrarea boerilor revoltați, plini de sânge pe obraz; executarea acestor 6 boeri, la fel cu a copiilor lui Arbore, și contracțiunile nevropate ale lui Ștefăniță; în sfârșit agonia sa lungă, spasmodică după ce a băut otrava ce Tana i-a turnat în vin, — sunt o orgie de senzații crude care pot cel mult să sdruncine nervii, în nici un caz însă nu reușesc să emoționeze.

Recurgerea la asemenea mijloace eftine, la asemenea efecte de «pauopticum» nu sunt demne de un talent de talia d-lui Delavrancea.

Scena când Ștefăniță privește executarea victimelor sale, dacă ar fi fost mai temperată, neînsoțită de sgomotul satărului călăului și mai ales dacă n'ar fi fost repetată de opt ori cu o insistență săcâitoare, — ar fi putut impresiona, căci eră de natură să arate maximul de cruzime și cinism ce încăpea în sufletul lui Ștefăniță. În ce privește viziunile și aiurările Oanei ele sunt inadmisibile căci nu putem admite că un cinic scelerat ca Ștefăniță să suporte atâta timp ca aceea nebună să-i stea în față. În sfârșit acțiunea otrăvii e prea înceată și agonia tiranului, cu tiradele lui exaltate, e prea lungă și e nefirească. Ficțiunea dramatică cere o reducere a timpului real pe când agonia lui Ștefăniță pare a nu se mai sfârși.

Din actul al IV-lea numai tirada lui Cărăbăț care acuză energic pe domnitor de toate neomeniile făptuite prezintă un interes mai deosebit.

În rezumat «Viforul» ne apare ca o lucrare inegală. Are câteva — prea puține — scene de artă dramatică adevărată, superioară, iar restul înscenări înjghebate cu virtuozitate în care se caută cu orice preț și cu orice mijloc efectul asupra spectatorilor. Eroul principal, Ștefăniță Vodă, nu ne poate interesa așa cum e prezentat căci apare ca un individ bolnav, ce aparține domeniului patologic.

În schimb Luca Arbore e un personagiu clasic, redat cu multă măestrie. Psihologia femeilor, mai ales a Doamnei Tana, e superficială; sunt însă foarte bine schițați bărbații cu roluri epizodice.

Interpretarea a fost, exceptând pe d-l Liciu în rolul lui Ștefăniță, foarte bună și în stilul piesei. De altfel și d-l Liciu a făcut tot ce a putut face d-sa într'un asemenea rol. Singura sa vină e că a ținut să joace un rol ce nu convine de loc talentului d-sale. Ștefăniță-Vodă

reclamă un virtuos mare în arta teatrului, un actor care să dispună de o mască și o voce apte pentru a exprima sinistrul și a inspira teroarea.

În Luca Arbore, d-l C. Nottara a jucat cu toată demnitatea cerută de acest rol; a înțeles și a redat mărimea tragică a nefericitului hatman.

D-na Olimpia Bârsan a interpretat cu talent și inteligență rolul nebunei Oana. Ar trebui însă să nu exagereze în grimare și să nu rămâne imobilă în actul IV-lea, când ascultă lângă leagăn cum boerul Cărăbăț îl acuză pe Ștefăniță de omorârea lui Cătălin. Oana, care cade mereu în vorba celorlalți ori de câteori aude vre'un cuvânt mai deosebit, nu se poate să stea nemișcată când aude numele lui Cătălin. Chiar dacă autorul a omis să-i scrie vre-o replică, ea trebuie cel puțin prin gesturi să se impresioneze. Cam declamatorie d-ra Tina Barbu în Doamna Tana. Foarte bine d-l Ion Petrescu în rolul lui Cărăbăț, d-l Brezeanu în Mogârdici—deși îl «sarjează» peste măsură—și ceilalți artiști în părțile secundare.

«Viforul» a fost montat cu o deosebită artă și îngrijire.

EUGEN PORN.

ȘTIINȚA

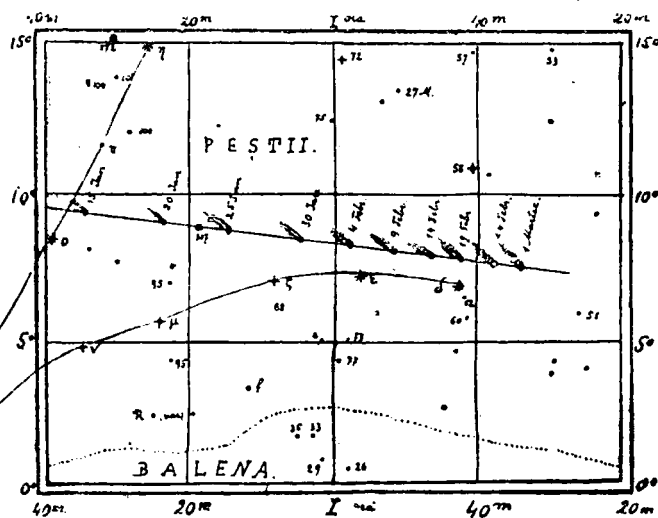
MERSUL COMETEI HALLEY PE CER

După cum știu, de sigur, mai toți cititorii acestei reviste, cometa Halley, pe care omenirea noastră nu a mai revăzut-o din anul 1835 s'a reîntors în părțile noastre; ea a fost descoperită în luna Septembrie de către trei observatoare deodată și anume: cel din Cairo, cel dela Greenwich și cel dela Koenigstuhl (Heidelberg). Astronomii dela cele două observatoare nu s'au grăbit însă să controleze plăcile fotografice cu hărțile cerești, ca să poată deosebi cometa de nenumăratele stele în mijlocul cărora se afla pierdută, pe când Max Wolff dela cel din urmă observator nu a pierdut vremea și a făcut această operație, chiar în acea seară. El a fost cel d'întâi, care a anunțat lumea învățaților prin «Astronomische Nachrichten» despre această importantă descoperire. La început, când a fost descoperită, cometa era numai de mărimea 16. Trebuie să știți, că stelele ce se văd cu ochii liberi sunt împărțite în 6 clase; stelele de 1-a mărime sunt cele mai strălucitoare, cele de mărimea 6-a sunt cele cari abia se mai văd. Cu lunetele din ce în ce mai mari se văd stele de mărimea 7, 8, 9 etc., până la mărimea 16, acestea din urmă se văd cu greutate chiar cu cele mai puternice lunete și telescoape, de aci înainte numai plăcile fotografice de o sensibilitate extremă pot să mai reproducă alte stele și mai mici.

Cometa Halley nu putea fi descoperită decât cu ajutorul fotografiei și așa a și fost descoperită. De unde știau însă astronomii să caute tocmai în acea parte a cerului în care se afla cometa? Drumul cometei a fost calculat de astronomul Pontécoulant încă din 1835, dar nu pe acest drum a venit cometa, cum s'a scris din greșeală în unele ziare din Capitală, ci pe drumul calculat de doi astronomi englezi, Cowell și Crommelin,

cari au ținut seamă în calculele lor de toate perturbările pe cari trebuie să le sufere cometa din partea marilor planete ale sistemului nostru solar.

Din lună în lună, cometa Halley, apropiindu-se din ce în ce mai mult de soare, și-a mărit strălucirea și a putut fi văzută și fără ajutorul fotografiei, însă prin lunete puternice. Astronomii calculează, de obicei, și strălucirea pe care o va avea cometa la anumite date, dar calculul acesta e singurul, care nu poate fi exact, de oarece, o cometă nu strălucește numai prin lumina ce o primește dela soare, ci are și lumina ei proprie. Astfel, la începutul lunii Decembrie st. n. cometa trebuia să fie numai de mărimea 12. Deși știam, că e peste putință să o găsim pe cer, totuși am cercetat partea cerului în care se află cometa cu cea mai mică din lunetele ce le posed, fiind cea mai ușoară, o lunetă cu un obiectiv de 54 m.m. a casei Merz, și în seara de 5 Decembrie st. n. am găsit-o în apropierea stelei *gama* din Taurul. A doua seară a fost nor și n'am

MERSUL COMETEI HALLEY
pe bolta cerească în Ianuarie și Februarie st. n.

mai putut să controlez prima observație. Dacă astrul ce-l văzusem era în adevăr cometa Halley, trebuia să se deplaseze spre est. Am socotit observațiunea mea ca o simplă iluzie optică. Într'un număr recent din excelenta revistă «English Mechanic» ce apare săptămânal în Londra, am găsit însă, că în seara de 4 Decembrie st. n., cometa a fost observată cu lunete identice cu cea de sus, în Anglia și în Spania. Cometa era deci în acele seri de mărimea 10, adică putea fi văzută și cu lunetele mai mici. Cum în România există în prezent vre-o 30 de lunete între 43 și 135 m.m. obiectiv, cometa va fi observată și la noi. Mai mulți dintre cititorii revistei de astronomie populară ce conduc, mi-au și cerut mersul cometei pe cer, ca să poată să observe mai de cu vreme acest astru.

Am socotit, că afară de cercul restrâns al celor cari se interesează cu patimă de fenomenele cerești, cometa Halley va interesa și pe cititorii unei reviste care se ocupă cu știința în general, și întrebându-i efemeridele publicate de Cowell și Crommelin în numărul pe Decembrie al revistei londoneze *Observatory*, am întocmit alăturata schiță a mersului cometei dela 15 Ianuarie st. n. 1910 până la 1 Martie st. n. 1910.

Am început cu data de 15 Ianuarie, pentru că dela această epocă, cometa Halley se va putea observa cu

un simplu binoclu, apoi poate în Februarie să se observe cu ochii liberi.

În a doua jumătate a lunii Ianuarie (st. n.) 1910 și în luna Februarie (st. n.) cometa Halley, îndreptându-se spre Soare, va străbate constelațiunea Peștilor; la 15 Ianuarie st. n. va fi vecină cu steaua omicron din Peștii și cu planeta Marte; la 28 Ianuarie se va afla aproape de planeta Saturn.

La începutul lui Martie, st. n., cometa apune trei ore după apusul soarelui și poate că va fi bine observată cu ochii liberi. În urmă se va pierde în razele soarelui. După ce va ocoli acest astru, cometa Halley va reapare spre sfârșitul lui Aprilie st. n., dimineața, înainte de răsăritul Soarelui ajungând să răsară cu două ore și jumătate înaintea lui. La această epocă, cometa Halley va fi un splendid astru ceresc, atrăgând privirile tuturor.

La 18 Mai st. n., adică la 5 Mai 1910, după stilul nostru, se va întâmpla un fenomen ceresc interesant, Pământul nostru va trece prin coada cometei Halley. În aceeași zi capul cometei, care se va afla la vre-o 25 milioane kilometri depărtare de noi, va trece în dreptul soarelui.

Cum vedeți, cometa Halley ne aduce cu ea destule surprize și e deci un astru interesant. Nu vor avea loc nici ciocniri cu Pământul, nici gazele coadei nu ne va asfixia și dacă vre-un speculator al buneii credințe va anunța asemenea năsbătii, puteți să râdeți, căci bietul om va rămâne profet mincinos.

Din punctul de vedere astronomic însă, reîntoarcerea cometei Halley are o mare însemnătate, căci cu ajutorul spectroscopului, se va putea afla din ce gaze e formată și poate se va afla ceva și asupra misterioasei puteri *repulsive* a soarelui, care înfrângând puterea de atracțiune a soarelui, aruncă materialul ușor al cometei în partea opusă astrului zilei, dându-se astfel naștere coadei cometei.

Astronomii dela observatorul Lick din California, au și încercat să cerceteze cometa Halley cu spectroscopul, încă din luna Noembrie, dar cometa avea o strălucire prea slabă și nu a dat rezultate interesante.

E probabil însă, ca în momentul de față, astronomii să fi repetat încercarea lor.

VICTOR ANESTIN

BIBLIOGRAFIE

Numărul pe Decembrie al revistei *Ion Creangă*, care apare la Bârlad, este închinat aniversării XX-a a morții lui Creangă. Are următorul cuprins:

Ion Creangă. — Auto-biografie (prescurtare din Amintiri).

A. D. *Xenopol*. — Ceva despre Ion Creangă.

Jacob C. *Negruzzi*. — O scrisoare.

N. *Iorga*. — Însemnare.

C. *Grigoriu*. — Ion Creangă și Gheorghe Ienăchescu, preot.

G. *Panu*. — Ion Creangă la «Junimea». — Prietenia între Creangă și Eminescu. Ion Creangă între câțiva Junimiști.

M. *Lupescu*. — Rugămintele. — Amintiri despre Ion Creangă.

G. A. *Cosmovici*. — Note.

P. G. *Savin*, V. G. *Suşnea*. — Din viața lui Ion Creangă.

Zahei *Grigoriu*. — Din viața lui Ion Creangă.

T. P. — Rămășiți dela Ion Creangă.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

POLITICA EXTERNĂ

Italia și tripla alianță. Confederațiunea Balcanică
Atitudinea României

Participarea Italiei la tripla alianță era dubioasă încă dinaintea întrevederii de la Racconigi, și aceasta atât față cu interesele sale protivnice Austriei, cât și cu situațiunea sa internă mai favorabilă de data aceasta politicii externe Anglo-Franco-Ruse. Așa că evenimentul de la Racconigi n'a făcut de cât să statornicească prevederile privitoare la situațiunea viitoare externă a Italiei.

Intr'adevăr s'a spus că scopul acestei întrevederi a fost tranșarea chestiunii liniei ferate Dunărea-Adriatică spre a deschide un drum Serbiei către marea Adriatică, în opunere cu linia ferată proiectată de Austria prin România și Bulgaria peste eventualul pod de peste Dunăre. Imprejurări cari pun și mai bine în lumină pornirea celor două mari puteri protivnice: Rusia și Austria, spre a se micșora și înfrânge. Or, dacă acesta a fost scopul întrevederii dela Racconigi și dacă între Rusia și Italia s'a tratat această chestiune, nu rămâne decât că o înțelegere prealabilă există între aceste două puteri, întemeiată tocmai pe faptul intereselor lor comune față cu Austria.

Că zvonurile de o nouă direcțiune politică externă a Italiei au fost desmințite de către oficialitatea italiană, nu trebuie să ne mire, aceasta fiind de rezortul diplomației; declarațiunea de a continua, în interesul păcii, să facă parte din tripla alianță fiind zadarnică față cu forța împrejurărilor și cu evenimentul care le-a concretizat.

Chiar ultimele evenimente din Balcani, nu pot fi socotite străine de cele petrecute la Racconigi, însăși atitudinea recentă a Austriei, cu atențiunea îndreptată în Balcani și prin eforturile unei apropieri de Turcia, confirmând presupunerile unei noi orientări în politica externă.

Astfel credem că alianța dintre Bulgaria și Serbia, de care n'a putut fi streină vizita țarului Bulgariei la Belgrad și de care Turcia s'a temut cu drept cuvânt că este îndreptată împotriva sa, a fost încurajată și de Austria, interesată în ultimul timp de a îndepărta atențiunea Sârbilor dela evenimentul dela Racconigi, care trebuia să-i alăture Italiei cu care au interese comune față de Austria, zdrobind în acelaș timp idealul realizării unei confederațiuni Balcanice printr'o confederațiune parțială care să fie îndreptată în orice altă direcțiune decât împotriva sa.

De sigur însă că Austria ar fi tot așa de bine dispusă să poată determina chiar pe Turcia la o alianță cu statele Balcanice în sensul intereselor sale, și că numai așa ar privi bine o confederațiune Balcanică, împrejurare de care s'a îndoit probabil tocmai față cu atitudinea Serbiei și cu interesele Bulgariei protivnice imperiului otoman. Așa că încercările Austriei de a dobândi apropierea Turciei se motivează atât pe inte-

resul de a da un contrapond alianței Bulgaro-Sârbe anihilându-le între ele, cât și pe acela de a avea, aliați în Balcani, ceea ce confirmă încă atitudinea Italiei.

Totuși Turcia atribue numai panslavismului apropierea Bulgaro-Sârbă. O alianță însă pornită din inspirațiuni pur slave ar fi fost mai de grabă îndreptată împotriva Austriei, și cu toate că presa Serbiei a păstrat acciași atitudine ostilă Austriei sub raportul eventualei alianțe, totuși cum această apropiere este în mare parte rezultatul stăruinței Bulgariei și cum aceasta urmărește în Macedonia anumite interese, probabil că s'a inspirat de data aceasta și din sursa care i-a adus independența, indicând și Serbiei calea intereselor tot în acciași direcțiune.

Este adevărat că proiectul unei uniuni slave în Balcani este mai vechiu și că a fost inspirat de Rusia, însă nu trebuie trecut cu vederea că alianța Bulgaro-Sârbă are loc acum și că e fapt împlinit provocările recente ale Sârbilor după teritoriul turcesc împotriva autorităților respective, ca rezultat al zisei alianțe, precum și apropierea Turciei de Austria ca rezultat al politicii austriace; fără a nesocoti însă, în toate aceste împrejurări, inițiativa proprie a Bulgariei care în căutarea intereselor sale utilizează atât influența Austriei cât și a Rusiei pentru realizarea lor.

În tot cazul, fie că Austria sau Rusia au stimulat alianța Bulgaro-Sârbă, nu putem decât să constatăm că această alianță e departe de a aduce pacea în Balcani, constituind o forță care să poată fi opusă acolo unde ar trebui; căci popoarele Balcanice nu trebuie să piardă din vedere că pericolul cel mare nu poate veni decât din partea Austriei și Rusiei, și că provocările acestora au de scop numai slăbirea lor. Că prin urmare dacă e vorba de o Confederațiune, Statele Balcanice trebuie să confedereze la o laltă între ele, nu unele împotriva altora, cum au fost ademenite să procedeze în contra intereselor lor superioare.

Și întru cât suntem în ajunul unei mari orientări politice externe, e bine să știm care va trebui să fie atitudinea României față cu noile împrejurări.

Am arătat alte dăți că o comunitate de interese ne leagă pentru multă vreme de Italia. De unde, o schimbare în direcțiunea externă a acesteia va fi bine venită pentru noi în sensul unei noi atitudini externe, și aceasta mai cu seamă față cu politica noastră națională.

Interesul nostru cel mai de seamă astăzi este acesta: slăbirea Austro-Ungariei. Imperiul Rusesc e slab și incapabil pentru mult timp de a lua ofensiva. Ne mai trebuie alături de noi și o Austrie slăbită, căci numai așa vom putea consolida existența statului nostru și vor putea triumfa interesele noastre naționale.

N. ȘTEFĂNESCU-IACINT.

BIBLIOGRAFIE

Calendarul Tovărăștilor satești, Anul III, 1910. Prețul 40 bani.

No. 541 din «Biblioteca pentru toți» acum apărut, cuprinde comedia lui *Nicolae Gogol: Revizorul*, în traducerea d-lui Alexandrescu-Dorna.

Clasica lucrare a marelui scriitor rus a făcut epocă în literatura rusească. Mișcătoarea satiră a moravurilor administra-

tive ce domneau a-um 70—80 de ani în imperiul țarilor, moravuri cari în majoritatea lor dăinuiesc și azi în multe administrații, a rămas în literatura universală ca una din cele mai desăvârșite opere clasice și reprezentarea ei pe scena Teatrului Național din Capitală, în stagiunea aceasta, n'a făcut decât să-i confirme din neasemănatele ei calități dramatice și literare.

Publicând în răspândita sa «Biblioteca pentru toți» marea operă a lui Gogol, *Librăria Alcalay* face un real serviciu iubitorilor de literatură clasică pe de o parte, iar pe de alta tuturor celor cari, asistând la reprezentația piesei, rămasă în repertoriu, pot avea la îndemână, pe minimul preț de 30 bani o operă completă, în locul rezumatelor programelor de teatru tot atât de costisitoare și marilor ediții streine de câte 3 și 4 lei.

Revizorul lui Gogol e o lucrare a cărei citire e folositoare tuturor claselor intelectuale, ca și tineretului școlar și publicarea ei în «Biblioteca pentru toți», într'o traducere din care nu s'a lăsat afară nici un cuvânt aproape și a fost pe cât cu puțință adaptată în întregime limbei românești, va fi primită de sigur, cu tot interesul ce i se cuvine.

De vânzare la toate librăriile din țară.

Catalogul acestei «Biblioteci pentru toți» a se cere la *Librăria Leon Alcalay la București*.

Memoriul Naturaliștilor din România și a doritorilor de tămăduire naturistă pură, independentă de Stat, înaintat Onor. Corpurilor Legiuitoare, cu ocaziunea debaterii și votării legii noi sanitare în sesiunea anului 1909—1910.

MINISTERUL FINANTELOR

DIRECȚIUNEA COMPTABILITĂȚII GENERALE A STATULUI

ȘI A

DATORIEI PUBLICE

PUBLICAȚIE

No. 124741 din 26 Noembrie 1909.

A S-a trageră la sorți a titlurilor de rentă 4% amortizabilă din 1905, împrumutul de lei 100.000.000, se va efectua în ziua de 20 Decembrie 1909 (2 Ianuarie 1910), ora 10 a. m. în sala specială a Ministerului de Finanțe, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în «Monitorul Oficial» No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această trageră se vor amortiza titluri pentru o valoare nominală de lei 593 000 în proporția următoare:

21 Titluri a	5.000 lei	105.000 lei
71 » »	2.500 »	177.500 »
148 » »	1.000 »	148.000 »
325 » »	500 »	162.500 »
565 titluri pentru o valoare nom. de:		593.000 lei

— A S-a trageră la sorți a titlurilor de rentă 4% amortizabilă din 1905 (rentă convertită) împrumutul de lei 424.613.000 se va efectua în ziua de 20 Decembrie 1909 (2 Ianuarie 1910), ora 10 a. m., în sala specială a Ministerului de Finanțe, conform dispozițiilor stabilite prin regulamentul publicat în «Monitorul Oficial» No. 245 din 7 Februarie 1906.

La această trageră se vor amortiza titluri pentru o valoare nominală de lei 2.517.000 în proporția următoare:

5 Titluri a	20.000 lei	100.000 lei
304 » »	5.000 »	1.520.000 »
1794 » »	500 »	897.000 »
2103 titluri pentru o valoare nom. de:		2.517.000 lei

Publicul este rugat a asista la trageră.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTĂȚI și MANUFACTURĂ

Lănuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postururi în toate genurile.

MĂTĂSĂRIE

soie, charmense, crepe de chine etc.

și din fabrica *Bonnet* culori și negre

șier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile Intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion parafactic)

APROBAT DE CONS. SANTI. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. In provincie contra mandat 2,50

Cereți prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașina de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator, pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

VILE DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate -

TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători

ALBERT BAER, București Str. Numa-Pompiliu 7.